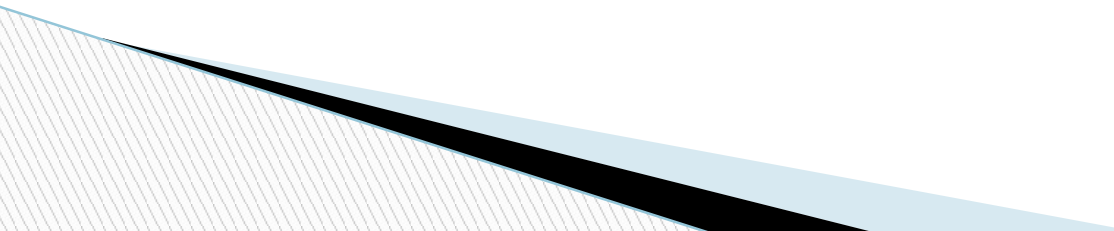

Тема 4. Механізм попередження дискримінації деяких категорій осіб

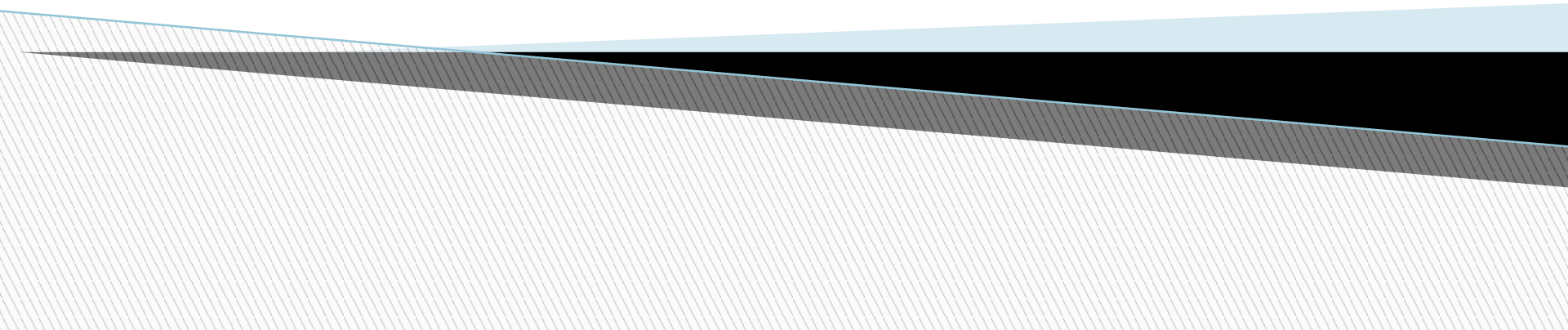
План

1. Поняття, форми та засоби протидії дискримінації.
 2. Юридичні засоби попередження дискримінації жінок.
 3. Юридичні засоби попередження дискримінації дітей.
 4. Юридичні засоби попередження дискримінації осіб похилого віку.
 5. Юридичні засоби попередження дискримінації інвалідів.
-

Основні законодавчі та міжнародні акти:

- Закон УРСР від 21.03.1991 р. № 875-XII «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні».
- Закон України від 16.12.1993 р. № 3721-XII «Про основні засади соціального захисту ветеранів праці та інших громадян похилого віку в Україні».
- Закон України від 26.04.2001 р. № 2402-III «Про охорону дитинства».
- Закон від 15.11.2001 р. № 2789-III «Про попередження насильства в сім'ї».
- Закон України від 08.09.2005 р. № 2866-IV «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків»
- Закон України від 06.09.2012 р. № 5207-VI «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні»
- Конвенція ООН від 18.12.1979 р. про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок.
- Конвенція від 20.11.1989 р. про права дитини.
- Конвенція від 13.12.2006 р. про права інвалідів.

1. Поняття, форми та засоби протидії дискримінації

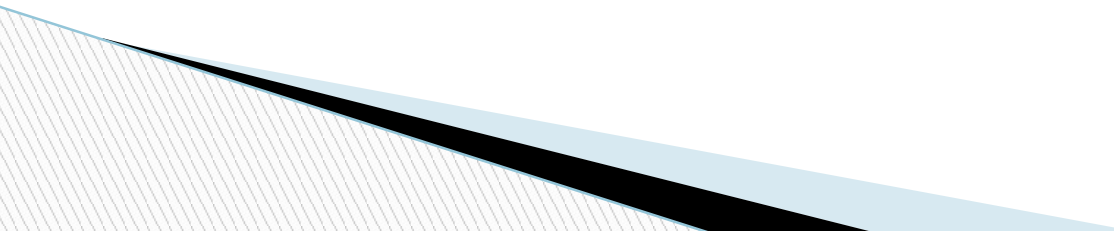

Дискримінація – рішення, дії або бездіяльність, спрямовані на обмеження або привілеї стосовно особи та/або групи осіб за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, віку, інвалідності, етнічного та соціального походження, сімейного та майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками, якщо вони унеможливають визнання і реалізацію на рівних підставах прав і свобод людини та громадянина.

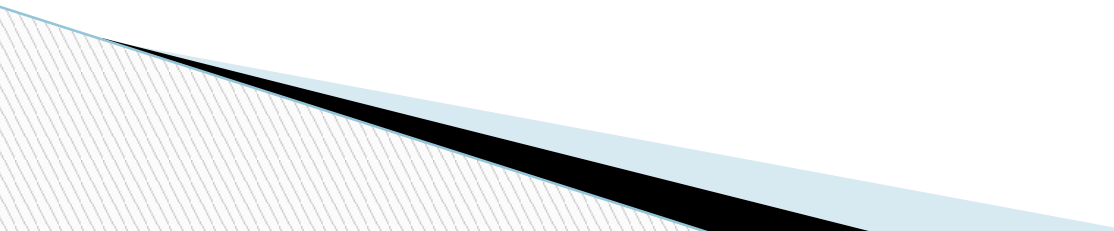
Форми дискримінації

- ▣ **пряма дискримінація** - рішення, дії або бездіяльність, що призводять до випадку, коли до особи та/або групи осіб за їх певними ознаками ставляться менш прихильно, ніж до інших осіб в аналогічній ситуації;
- ▣ **непряма дискримінація** - рішення, дії або бездіяльність, правові норми або критерії оцінки, умови чи практика, які формально є однаковими, але під час здійснення чи застосування яких виникають чи можуть виникнути обмеження або привілеї стосовно особи та/або групи осіб за їх певними ознаками;
- ▣ **підбурювання до дискримінації** - вказівки, інструкції або заклики до дискримінації стосовно особи та/або групи осіб за їх певними ознаками;
- ▣ **утиск** - небажана для особи та/або групи осіб поведінка, метою або наслідком якої є приниження їх людської гідності за певними ознаками або створення стосовно такої особи чи групи осіб напруженої, ворожої, образливої або зневажливої атмосфери.

Основні компоненти принципу недискримінації

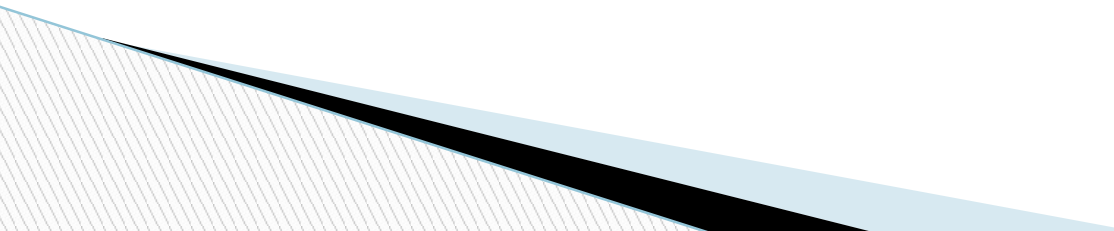
- забезпечення рівності прав і свобод осіб та/або груп осіб;
 - забезпечення рівності перед законом осіб та/або груп осіб;
 - повагу до гідності кожної людини;
 - забезпечення рівних можливостей осіб та/або груп осіб.
-

Основні засоби протидії дискримінації:

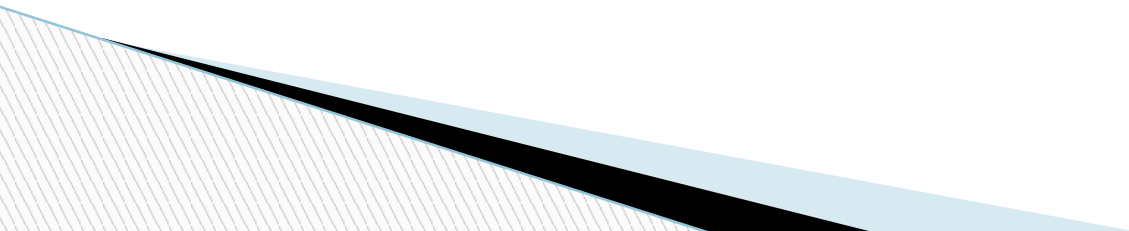
- недопущення дискримінації;
 - припинення випадків дискримінації щодо конкретної особи / групи осіб;
 - проведення антидискримінаційної експертизи проектів нормативно-правових актів;
 - застосування позитивних дій;
 - виховання і пропаганда серед населення поваги до осіб незалежно від їх певних ознак.
-

Позитивні дії - спеціальні тимчасові або постійні заходи, спрямовані на усунення юридичної чи фактичної нерівності у можливостях для особи та/або групи осіб реалізовувати рівні права і свободи, надані їм Конституцією і законами України.

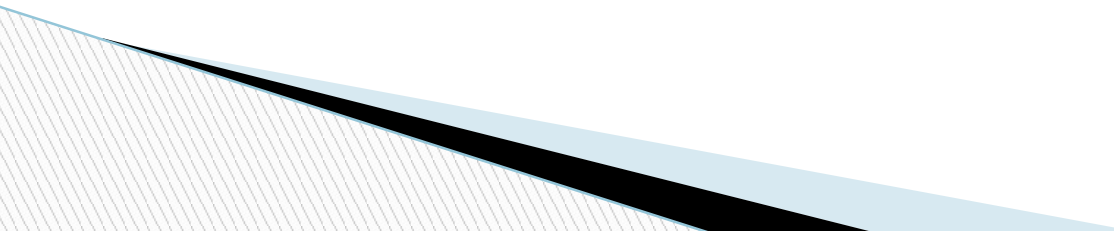
Суб'єкти права застосування ПОЗИТИВНИХ ДІЙ:

- Верховна Рада України;
 - Уповноважений Верховної Ради України з прав людини;
 - Кабінет Міністрів України;
 - державні органи, органи влади Автономної Республіки Крим, органи місцевого самоврядування;
 - громадські організації, фізичні та юридичні особи.
-

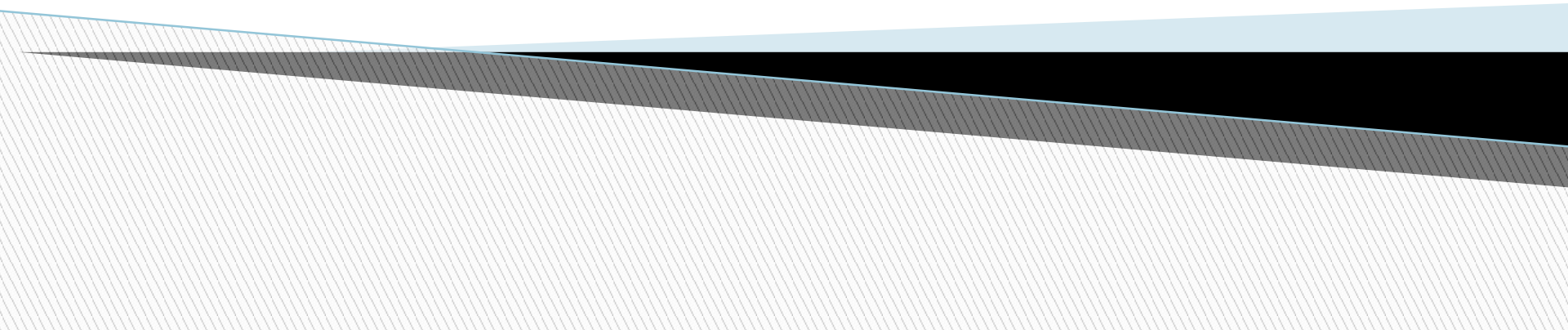
Антидискримінаційна експертиза - аналіз проектів нормативно-правових актів, за результатами якого надається висновок щодо їх відповідності принципу недискримінації

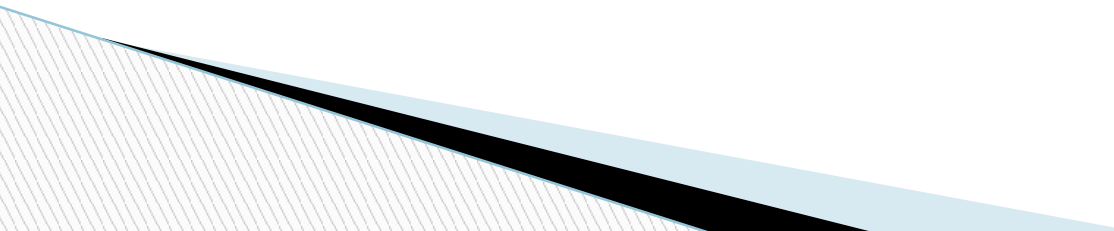
Нормативно-правові акти, що підлягають обов'язковій андискримінаційній експертизі:

- проекти законів України,
 - проекти актів Президента України,
 - проекти інших нормативно-правових актів Кабінету Міністрів України,
 - проекти нормативно-правових актів центральних та місцевих органів виконавчої влади.
-

2. Юридичні засоби попередження дискримінації жінок

Головні завдання попередження дискримінації жінок:

- забезпечення рівних прав чоловіків і жінок – гарантування відсутності обмежень чи привілеїв за ознакою статі;
 - забезпечення рівних можливостей чоловіків і жінок – створення рівних умов для реалізації рівних прав жінок і чоловіків.
-

Основні форми порушень прав жінок:

- дискримінація за ознакою статі - дії чи бездіяльність, що виражають будь-яке розрізнення, виняток або привілеї за ознакою статі, якщо вони спрямовані на обмеження або унеможливають визнання, користування чи здійснення на рівних підставах прав і свобод людини для жінок і чоловіків;
- сексуальні домагання - дії сексуального характеру, виражені словесно (погрози, залякування, непристойні зауваження) або фізично (доторкання, поплескування), що принижують чи ображають осіб, які перебувають у відносинах трудового, службового, матеріального чи іншого підпорядкування;
- насильство у сім'ї.

Насильство в сім'ї - будь-які умисні дії фізичного, сексуального, психологічного чи економічного спрямування одного члена сім'ї по відношенню до іншого члена сім'ї, якщо ці дії порушують конституційні права і свободи члена сім'ї як людини та громадянина і наносять йому моральну шкоду, шкоду його фізичному чи психічному здоров'ю.

Види насильства у сім'ї:

- фізичне;
- сексуальне;
- психологічне;
- економічне

Види насильства у сім'ї:

- ▣ **фізичне насильство в сім'ї** - умисне нанесення одним членом сім'ї іншому члену сім'ї побоїв, тілесних ушкоджень, що може призвести або призвело до смерті постраждалого, порушення фізичного чи психічного здоров'я, нанесення шкоди його честі і гідності;
- ▣ **сексуальне насильство в сім'ї** - протиправне посягання одного члена сім'ї на статеву недоторканість іншого члена сім'ї, а також дії сексуального характеру по відношенню до неповнолітнього члена сім'ї;

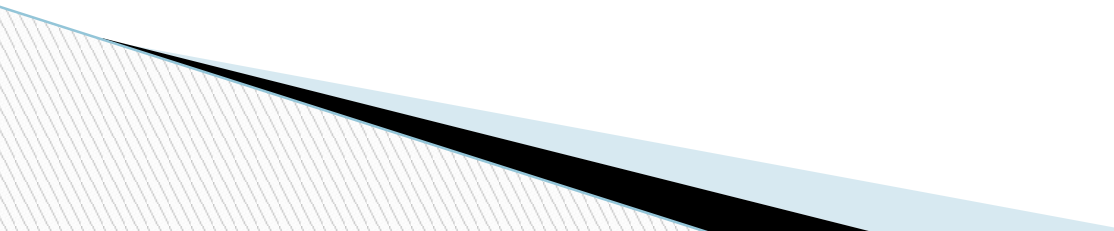
Види насильства у сім'ї:

- ▣ **психологічне насильство в сім'ї** - насильство, пов'язане з дією одного члена сім'ї на психіку іншого члена сім'ї шляхом словесних образ або погроз, переслідування, залякування, якими навмисно спричиняється емоційна невпевненість, нездатність захистити себе та може завдаватися або завдається шкода психічному здоров'ю;
- ▣ **економічне насильство в сім'ї** - умисне позбавлення одним членом сім'ї іншого члена сім'ї житла, їжі, одягу та іншого майна чи коштів, на які постраждалий має передбачене законом право, що може призвести до його смерті, викликати порушення фізичного чи психічного здоров'я;

Основні засоби забезпечення рівних прав та можливостей чоловіків та жінок:

- утвердження ґендерної рівності;
- недопущення дискримінації за ознакою статі;
- застосування позитивних дій;
- забезпечення рівної участі жінок і чоловіків у прийнятті суспільно важливих рішень;
- забезпечення рівних можливостей жінкам і чоловікам щодо поєднання професійних та сімейних обов'язків;
- підтримку сім'ї, формування відповідального материнства і батьківства;
- виховання і пропаганду серед населення культури ґендерної рівності, поширення просвітницької діяльності;
- захист суспільства від інформації, спрямованої на дискримінацію за ознакою статі.
- ґендерно-правова експертиза законодавства.

Головні позитивні дії щодо жінок:

- спеціальний захист жінок під час вагітності, пологів та грудного вигодовування дитини;
 - обов'язкова строкова військова служба для чоловіків, передбачена законом;
 - різниця в пенсійному віці для жінок і чоловіків, передбачена законом;
 - особливі вимоги щодо охорони праці жінок і чоловіків,
 - пов'язані з охороною їх репродуктивного здоров'я.
-

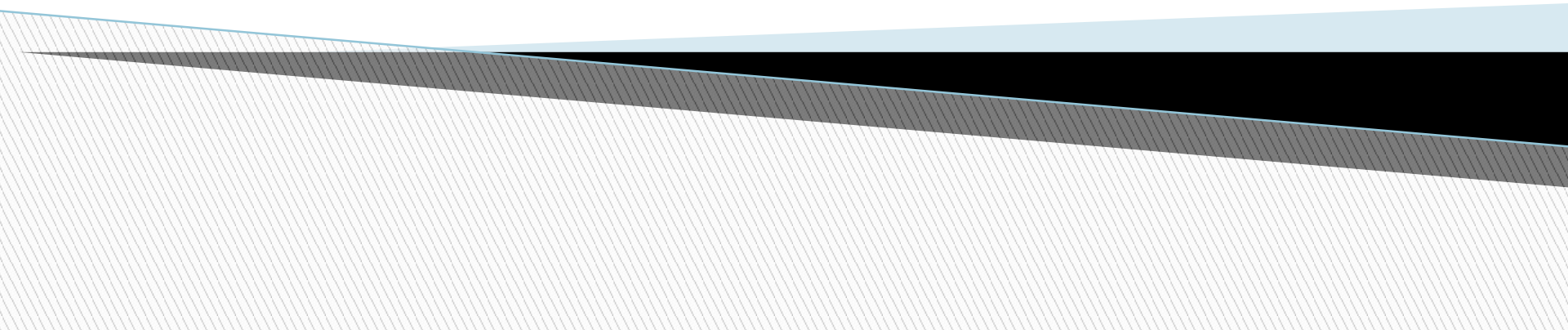
Спеціальні заходи з попередження насильства у сім'ї:

- офіційне попередження про неприпустимість вчинення насильства в сім'ї;
- взяття на профілактичний облік та зняття з профілактичного обліку членів сім'ї, які вчинили насильство в сім'ї
- направлення особи, що вчинила насильство у сім'ї після офіційного попередження, до кризового центру для проходження корекційної програми;
- захисний припис особі, що вчинила насильство у сім'ї після офіційного попередження;
- стягнення з осіб, що вчинили насильство у сім'ї, коштів на утримання у спеціалізованих установах жертв насильства.

Заборони, що можуть встановлюватися захисним приписом:

- чинити конкретні акти насильства в сім'ї;
- отримувати інформацію про місце перебування жертви насильства в сім'ї;
- розшукувати жертву насильства в сім'ї, якщо жертва насильства в сім'ї за власним бажанням перебуває у місці, що невідоме особі, яка вчинила насильство в сім'ї;
- відвідувати жертву насильства в сім'ї, якщо вона тимчасово перебуває не за місцем спільного проживання членів сім'ї;
- вести телефонні переговори з жертвою насильства в сім'ї.

3. Юридичні засоби попередження дискримінації дітей

Дитина - особа віком до 18 років (повноліття), якщо згідно з законом, застосовуваним до неї, вона не набуває прав повнолітньої раніше.

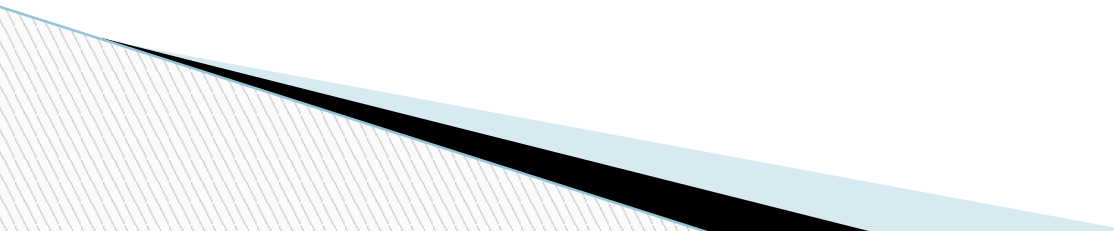
Основні заходи з охорони дитинства:

- визначення основних правових, економічних, організаційних, культурних та соціальних засад щодо охорони дитинства, удосконалення законодавства про правовий і соціальний захист дітей, приведення його у відповідність з міжнародними правовими нормами у цій сфері;
- забезпечення належних умов для охорони здоров'я, навчання, виховання, фізичного, психічного, соціального, духовного та інтелектуального розвитку дітей, їх соціально-психологічної адаптації та активної життєдіяльності, зростання в сімейному оточенні в атмосфері миру, гідності, взаємоповаги, свободи та рівності,

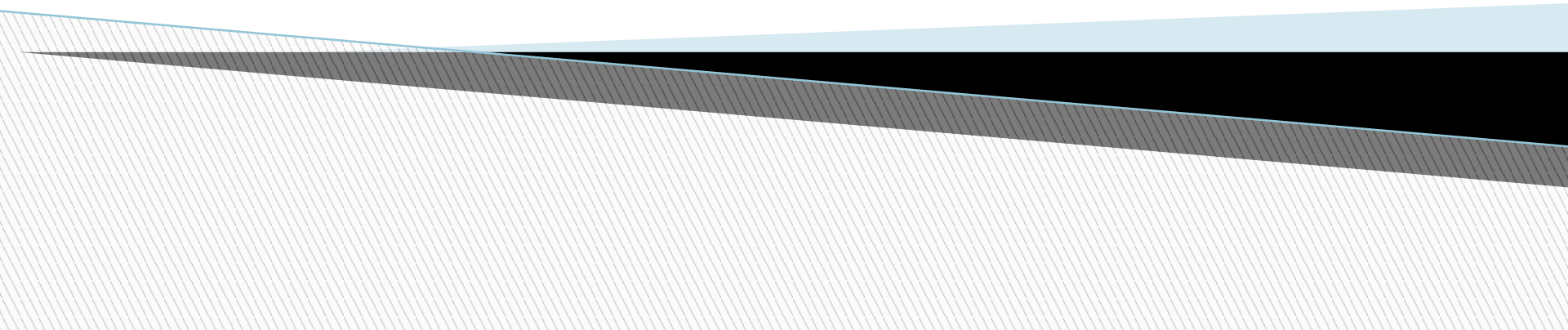
Основні заходи з охорони дитинства:

- ▣ проведення державної політики, спрямованої на реалізацію цільових програм з охорони дитинства, надання дітям пільг, переваг та соціальних гарантій у процесі виховання, навчання, підготовки до трудової діяльності, заохочення наукових досліджень з актуальних проблем дитинства;
- ▣ встановлення відповідальності юридичних і фізичних осіб (посадових осіб і громадян) за порушення прав і законних інтересів дитини, заподіяння їй шкоди.

Основні спеціальні права дитини:

- право на життя та охорону здоров'я;
 - право на ім'я та громадянство;
 - право на достатній життєвий рівень;
 - право на вільне висловлювання думки;
 - право на отримання інформації;
 - право на захист від усіх проявів насильства;
 - право на безоплатну правову допомогу;
 - право на спілкування з батьками, в т.ч. і такими, що проживають / перебувають за кордоном;
 - право на свободу думки, совісті та релігії.
-

4. Юридичні засоби попередження дискримінації осіб похилого віку

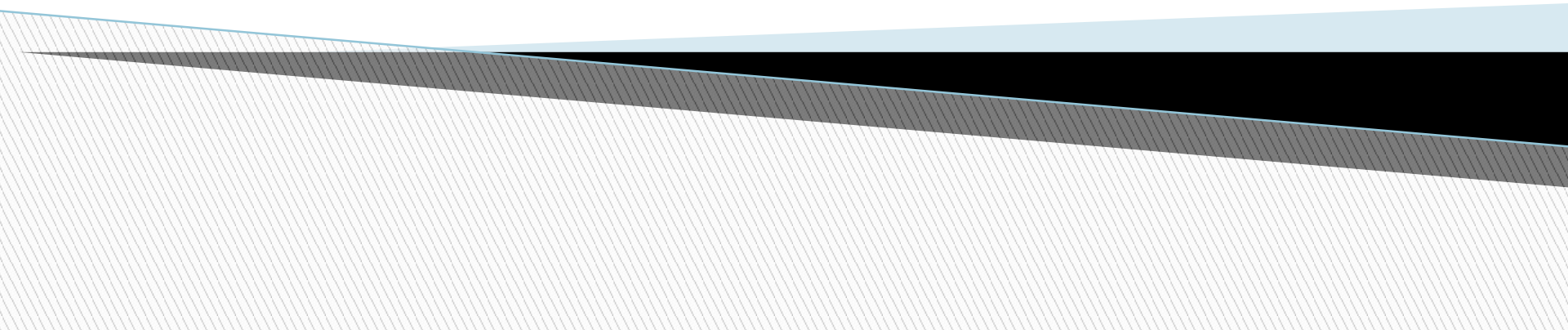

Громадяни похилого віку - це особи, які досягли загального пенсійного віку, а також особи, яким до досягнення такого віку залишилося не більш як півтора року.

Основні позитивні дії щодо осіб похилого віку:

- заборона звільнення з роботи з мотивів досягнення похилого віку;
- надання права на роботу на умовах неповного робочого часу;
- заборона залучення до роботи у нічний час без згоди працівника;
- право на матеріальне забезпечення, в т.ч. пенсію за віком чи державну соціальну допомогу;
- право на соціальну допомогу вдома і в спеціалізованих установах;
- право на опіку і піклування;
- звільнення від сплати окремих податків і зборів.

5. Юридичні засоби попередження дискримінації інвалідів

Інвалід – це особа зі стійким розладом функцій організму, що при взаємодії із зовнішнім середовищем може призводити до обмеження її життєдіяльності, внаслідок чого держава зобов'язана створити умови для реалізації нею прав нарівні з іншими громадянами та забезпечити її соціальний захист.

Дискримінація за ознакою інвалідності – будь-яке розрізнення, виключення чи обмеження з причини інвалідності, метою або результатом якого є применшення або заперечення визнання, реалізації або здійснення нарівні з іншими всіх прав людини й основоположних свобод у політичній, економічній, соціальній, культурній, цивільній чи будь-якій іншій сфері.

Основні принципи правового статусу

інвалідів:

- повага до притаманного людині достоїнства, її особистої самостійності, зокрема свободи робити власний вибір, і незалежності;
- недискримінація;
- повне й ефективне залучення та включення до суспільства;
- повага до особливостей інвалідів і прийняття їх як компонента людської різноманітності й частини людства;
- рівність можливостей;
- доступність;
- рівність чоловіків і жінок;
- повага до таких здібностей дітей-інвалідів, які розвиваються, і повага до права дітей-інвалідів зберігати свою індивідуальність.

Основні позитивні дії щодо інвалідів:

- забезпечення доступу інвалідів до освіти та професійної діяльності на пільгових умовах;
- впровадження розумних пристосовувань – внесення, коли це потрібно в конкретному випадку, необхідних і підхожих модифікацій і коректив, що не стають недомірним чи невиправданим тягарем, для цілей забезпечення реалізації або здійснення інвалідами нарівні з іншими всіх прав людини й основоположних свобод;
- впровадження універсального дизайну – дизайну предметів, обстановок, програм та послуг, покликаних зробити їх максимально можливою мірою придатними для використання для всіх людей без необхідності адаптації чи спеціального дизайну.

© *А. Чернявський, Черкаський інститут УБС*